บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษา ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยมีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation) ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางการเมือง พัฒนาการทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือพัฒนาการในด้านอื่นๆ และไม่ว่าจะเป็นนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับชุมชน มันไม่ใช่เป็นของใหม่แต่เป็นเรื่องที่พยายามทำกันมานานหลายทศวรรษแล้ว แต่ดูเหมือนจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรไม่ว่าจะในด้านการเสริมสร้าง และการทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นที่รู้จัก และยอมรับเข้าสู่กระบวนการพัฒนาทุกๆ รูปแบบ

องค์การสหประชาชาติ (1978) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ คือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดการทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น

2. ในการปฏิบัติตามแผนการ หรือโครงการต่างๆ โดยความสมัครใจ

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นคือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซงครอบงำบังคับให้ได้พัฒนา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ขีดความสามารถของตนในการจัดแจง ใช้ควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่น เพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

ปรัชญา เวสารัชน์ (2528) เห็นว่าการกำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมในชุมชนจากลักษณะกิจกรรมของแต่ละคนอาจพิจารณาได้จากความพยายามที่แต่ละคนใช้ในกิจกรรมการพัฒนา ความพยายามนี้ทำได้หลายทาง และผูกพันกับทรัพยากรและการเสียทรัพยากรบางอย่าง ดังต่อไปนี้

1. ร่วมแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในแง่นี้เป็นการร่วมในรูปแบบของการเขียน การพูด หรือการสื่อความหมายในรูปอื่นเพื่อแสดงความคิดเห็นของตน การแสดงความคิดเห็นเช่นนี้อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของกิจกรรมการพัฒนาก็ได้

2. ร่วมสละทรัพยากรวัตถุ โดยการให้ยืมหรือให้เงิน วัสดุ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์จากสถานที่หรืออุปกรณ์ต่างๆ

3. ร่วมสละแรงงานหรือร่วมทำ ร่วมดำเนินการตามโครงการสร้างงานในชนบทร่วมพัฒนารั้วโรงเรียน

4. ร่วมสละเวลา เช่นร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมประชุม ถึงแม้จะไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวก็ตาม

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2517) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเกิดขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่การวางแผน การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ ทุนทรัพย์ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น

ไพบูลย์ สุทธสุภา (2528) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจในการดำเนินการ การปฏิบัติ และผลประโยชน์ของการพัฒนา

สมเกียรติ์ กาติ๊บ (2541) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดแสดงออก ซึ่งสิ่งที่ต้องการ และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

ประสาน ตังสิกบุตร (2538) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ชุมชนพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเกิดขึ้นบนพื้นฐานข้อสัญญาของประชาชน ที่จะใช้ระบบนิเวศ ของตนเองภายใต้ขีดจำกัดอย่างเหมาะสม เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นด้วยความพยายามของชุมชน โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล เอกชน และองค์กรประชาชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. ต้องประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยชุมชน

3. องค์กรเอกชนจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การจัดการเรื่องทรัพยากรเพื่อความเหมาะสมกับการพัฒนา จะต้องผ่านการทำงานขององค์กรชุมชน การให้ข่าวสารสาธารณะอย่างต่อเนื่อง การวิจัยและการศึกษาสภาพของชุมชน การติดตาม และเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

William (1976) กล่าวว่า กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานที่จะพัฒนาในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อแก้ปัญหาของตัวเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในความคิดสร้างสรรค์ ในด้านความรู้และความชำนาญให้เหมาะสม ตลอดจนสนับสนุนในการติดตามผลของการปฏิบัติงานในองค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรการอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

แก้วสรร อติโพธิ์ (2537) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จะต้องมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการปกครองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการไต่สวนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535) กล่าวถึง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่ามีอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. เป็นการมีส่วนร่วมผ่านองค์กรในชนบท ซึ่งประชาชนในชนบทสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบท โดย

1.1 เป็นผู้บริหารหรือเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรในชนบทต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท

1.2 เป็นสมาชิกขององค์กรในชนบทต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงการชนบท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.3 ไม่เป็นสมาชิกขององค์กรในชนบท แต่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในฐานะที่เป็นผู้ออกแรง เป็นผู้สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน เป็นผู้เข้าร่วมในโครงการฝึกอบรม สัมมนาหรือประชุม ร่วมทั้งเป็นผู้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท

2. เป็นการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนาชนบทซึ่งประชาชนในชนบทสามารถเข้ามามีส่วนร่วม โดย

2.1 ผู้นำในท้องถิ่น ทั้งที่มาจากผู้ที่มีความรู้มีการศึกษา และผู้ที่มาจากการแต่งตั้งสามารถเข้ามามีส่วนในขั้นการวางแผนโครงการฯ รวมทั้งการสนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นดำเนินงานโครงการฯ

2.2 ประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนการคัดเลือกปัญหา และโครงการที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาในชนบทนั้น

Grima (1977) เห็นว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมอาจแบ่งได้เป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการร้องขอให้มีการทบทวนการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน และบทบาทต่อการตัดสินใจโครงการ อาจพิจารณาได้จากแนวคิดของ Eidsvik (1978) ที่เห็นว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมจากน้อยไปหามากดังนี้ คือ

1. ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการซึ่งอาจมีการตัดสินใจไปแล้ว
2. ประชาชนได้รับแจ้งข้อมูลและได้รับการประชาสัมพันธ์ให้มีความคิดเห็นคล้อยตาม
3. ประชาชนตัดสินใจร่วมกับรัฐ
4. ประชาชนมีสิทธิในการตัดสินในด้วยตนเอง

ขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ของ Cohen and Uphoff (1977) ได้แบ่ง การมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ
   - ริเริ่มตัดสินใจ
   - ดำเนินการตัดสินใจ
   - ตัดสินใจปฏิบัติงาน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ด้านวัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้ว่า การที่ประชาชนจะเข้าร่วมในโครงการ หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งสามารถที่จะเข้าร่วมได้ในหลายลักษณะ จึงได้มีนักพัฒนา นักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

Cohen and Uphoff (1977) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วยเหมือนกันโดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์ก็มาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับ (Feed-back) จากการประเมินผล และการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

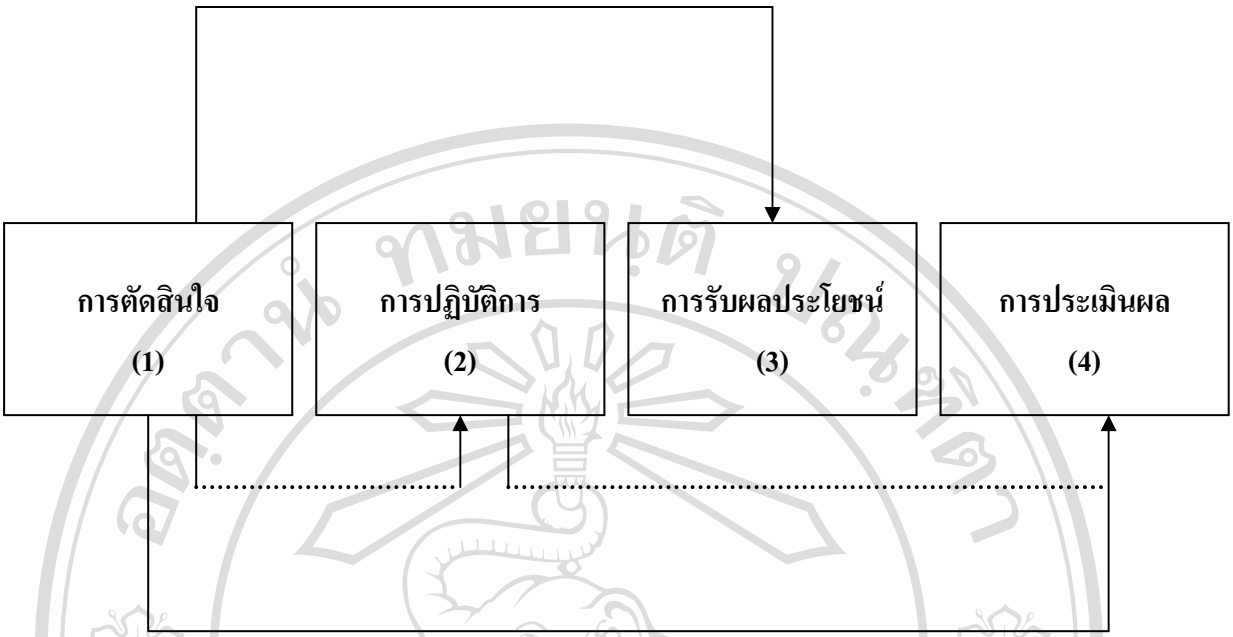

ภาพที่ 2 แนวคิดสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วม

หมายถึง ——————→ การส่งผลโดยตรง

หมายถึง ..... การส่งผลย้อนกลับ

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่มีบทบาทในทุกๆ เรื่อง ไม่ใช่ว่ากำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

นอกจากนั้น Uphoff ได้เสนอกรอบคิดเบื้องต้น ในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ว่ามี 3 มิติ และ 2 บริบท มีรายละเอียดดังนี้

1. มิติการมีส่วนร่วม (Dimensions) คือ

1.1 มีส่วนร่วมอะไรบ้าง ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยทางใดทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ การบริหารกิจกรรมหรือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การประสานงาน การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน เป็นต้น

1.2 มีส่วนร่วมกับใครบ้าง ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ทางราชการ นักพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่อง เพศ สถานภาพ ครอบครัว อาชีพและรายได้

1.3 มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมโดยสมัครใจหรือถูกบังคับลักษณะของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยผ่านองค์กรประชาชนหรือโดยตรง ขนาดของการมีส่วนร่วม และผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มพลังของประชาชนอย่างไร หรือเป็นเพียงการได้ติดต่อสัมพันธ์กับนักพัฒนาเท่านั้น

ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม Cohen, J M. และ Uphoff, N.T. (1980) ได้เสนอกรอบแนวคิด ดังรูป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

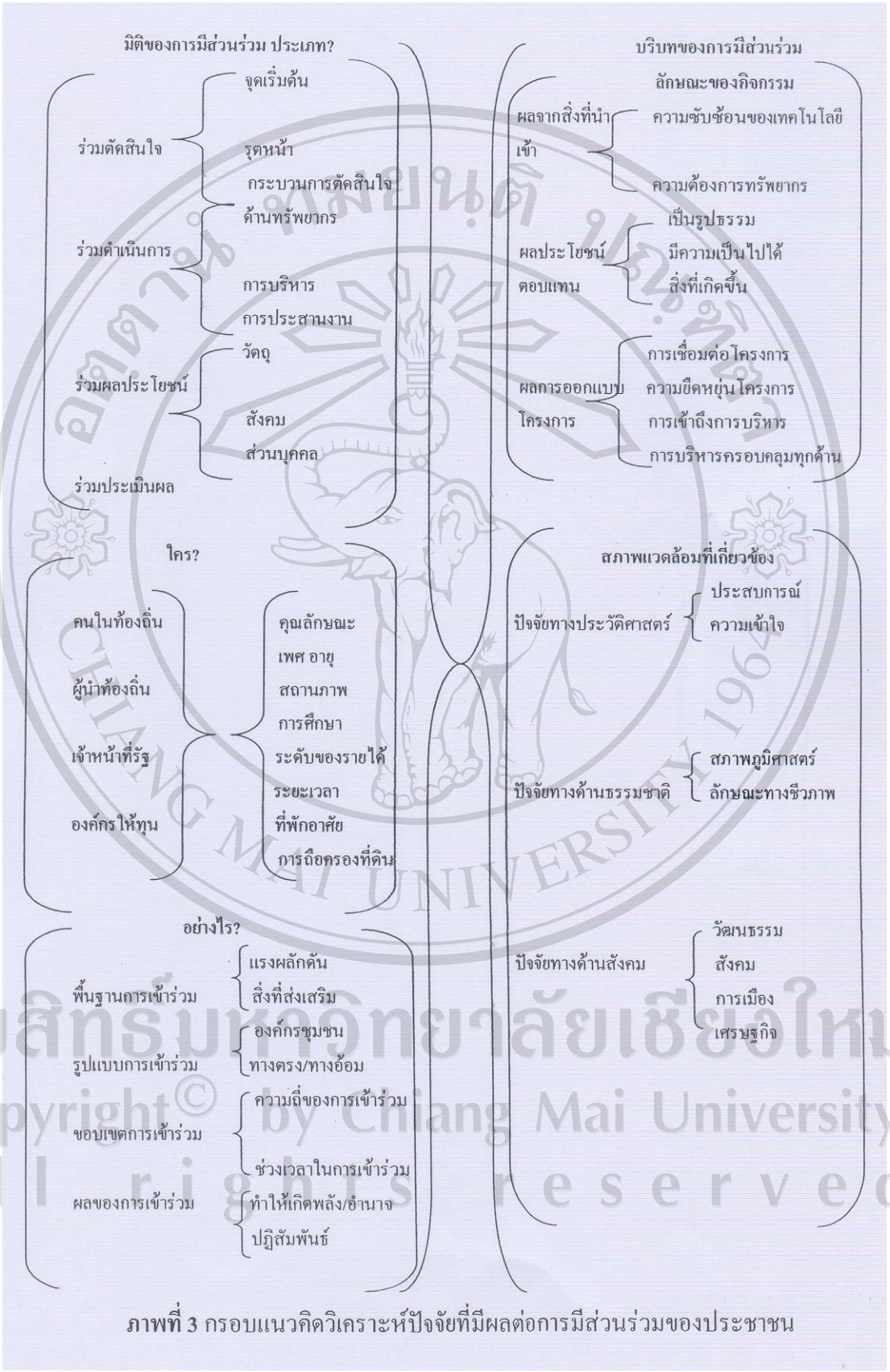

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. บริบทการมีส่วนร่วม (Contexts) คือ

2.1 ลักษณะของโครงการโดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งนำเข้าว่ามีความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็ว ความช้าที่ได้รับประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น

2.2 สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

กรรณิกา ชมดี (2524) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมมือของประชาชนไม่ว่าตัวบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มคนหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสิน การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

อาภรณ์ จันทร์สว่าง (2525) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นๆ เหตุผลเบื้องแรกของการที่คนเราร่วมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด จะกระทำในนามกลุ่มนั้น

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึงการจัดตั้งองค์กรประชาชน เพื่อให้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ ควรจะมีปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสำเร็จขององค์กรประชาชน ต้องขึ้นอยู่กับการมีจำนวนผู้นำพอสมควรในชุมชนที่มีความเข้าใจเรื่องความสำคัญขององค์กรประชาชน และผู้นำเหล่านี้จะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ มีความซื่อสัตย์ และความจริงใจต่อประชาชน

2. ความจำเป็นของการมีองค์กรประชาชน และสามารถดำเนินกิจกรรมได้ดี ก็เพื่อวัตถุประสงค์ของการจัดองค์กรประชาชนแน่ชัดว่า ตั้งขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับใคร และจะต้องรวมตัวกันต่อสู้เพื่อสมาชิกในเรื่องอะไร

3. ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งองค์กรประชาชนต้องอาศัยบุคคล ผู้รู้ อาจจะเป็นประชาชนทั่วไป ผู้นำหรือบุคคลภายนอกที่เก่ง และบริสุทธิ์ใจเป็นผู้แนะนำ และต้องการได้รับการสนับสนุนเรื่องการทำความเข้าใจกับสมาชิกผู้ก่อตั้งอย่างต่อเนื่องต่อไปอีกระยะหนึ่ง การช่วยเหลือด้านอื่นๆ มีความจำเป็นน้อยกว่าเรื่องการทำความเข้าใจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการจัดตั้ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. หากจะให้การจัดตั้งองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน มีความสามารถพึ่งตนเองได้ ต้องมีการจัดตั้งองค์กรระดับจังหวัด หรือมีหน่วยงานระดับจังหวัดทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในด้านการติดต่อกิจกรรมอื่นๆ ที่เกินความสามารถขององค์กรจัดตั้งในระดับหมู่บ้าน

5. ในบรรดาการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่สำคัญ และตรงกับความต้องการของชาวบ้าน คือ องค์กรจัดตั้งที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ องค์กรด้านสังคม ศาสนา และการปกครอง ชาวบ้านได้มีการรวมตัวทำกันอยู่แล้ว และสามารถทำกันได้เมื่อกิจกรรมเกิดขึ้น ราชการ และหน่วยงานภายนอกไม่ควรเข้าแทรกแซงองค์กรด้านเศรษฐกิจมาก นอกจากความรู้ด้านการบัญชี และการเงิน การนำเงินหรือประโยชน์ไปให้มีการจัดตั้งกลุ่มจะเกิดความล้มเหลว สู้การทำความเข้าใจที่แท้จริงไม่ได้

อรอนงค์ ธรรมกุล (2539) ได้สรุป รูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้น มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการพิจารณาปัญหา และจัดระดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางและวิธีการแก้ปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่

1. ด้านความผูกพันเป็นเครือญาติ และความสัมพันธ์ในชุมชน
2. ด้านการมีภาระทางเศรษฐกิจ
3. ด้านการมีปัญหาร่วมกัน
4. ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกหมู่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 2 ด้าน คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวชาวชนบทถึงความเป็นปัจเจกบุคคลที่ยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ หรือพึ่งพาบุคคลภายนอกจนเกินไป ดูถูกฐานะของตนเอง เลือกผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของเจ้าหน้าที่ และระบบราชการ โดยปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะ ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.1 นโยบายในระบบราชการมักจะมาจากเบื้องบน

2.2 การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง คำนึงถึงเฉพาะกิจกรรมส่วนกลางกำหนด

2.3 ระบบราชการ และเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ขาดประสานงาน และรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน

2.4 มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ ผู้น้อย มักจะเชื่อว่าตัวเองมีฐานะสูงกว่าชนบท

2.5 เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน

2.6 ระบบราชการใช้การให้คุณให้โทษ ทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชา มิได้ปฏิบัติงานเพื่อชาวบ้านอย่างแท้จริง

Turton (1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นของประเทศไทยได้ประสบความล้มเหลวในลักษณะของปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนของตนเอง เนื่องจากหน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย หรือโครงการต่างๆ

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนและชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการ คือ เหตุผลของการเข้าร่วม และขั้นตอนในการเข้าร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล และในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมาศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ขั้นตอนดังที่กล่าวไว้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ แต่ในปัจจุบันสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิของโลก รวมทั้งพฤติกรรมการบริโภคของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป การใช้และทำลายทรัพยากรน้ำอย่างไร้ขอบเขตและขาดความรับผิดชอบเกินที่ทรัพยากรเหล่านั้นจะสามารถรองรับได้ แหล่งทรัพยากรน้ำถูกทำลาย ซึ่งเกิดจากมลพิษและเกิดจากความขาดแคลนโดยมีสาเหตุมาจากการสูญเสียแหล่งต้นน้ำลำธาร เพราะการตัดไม้ทำลายป่าและวิธีทำการเกษตร และอุตสาหกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยมีการปล่อยยาฆ่าแมลง สารเคมี และสิ่ง

ปฏิกูลต่างๆ ลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งปริมาณ และคุณภาพของน้ำนับว่าเป็นอันตรายร้ายแรงต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ (Aquatic Ecosystem)

การอนุรักษ์น้ำ หมายถึง การป้องกันปัญหาที่พึงจะเกิดขึ้นกับน้ำ และนำน้ำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในการแก้ปัญหาการสูญเสียทรัพยากรน้ำด้วยการอนุรักษ์น้ำดังนี้ วิชัย เทียนน้อย (2533)

1. การปลูกป่าโดยปลูกป่าบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ หรือบริเวณพื้นที่ภูเขา เพื่อให้ต้นไม้เป็นตัวกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ทั้งบนดินและใต้ดิน แล้วปลดปล่อยออกมาอย่างต่อเนื่องตลอดปี สามารถป้องกันปัญหาอื่นๆ ได้ เช่น ปัญหาการพังทลายของดิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการเกิดน้ำท่วม

2. การพัฒนาแหล่งน้ำ เนื่องจากปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ เกิดสภาพตื้นเขินเป็นส่วนใหญ่ทำให้ปริมาณน้ำที่จะกักขังไว้มีปริมาณลดลง การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้มีน้ำเพียงพอจึงจำเป็นต้องทำการขุดลอกแหล่งน้ำให้กว้างและลึกใกล้เคียงกับสภาพเดิมหรือมากกว่า ตลอดจนการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมอาจกระทำโดยการขุดเจาะน้ำบาดาลมาใช้ ซึ่งต้องระวังปัญหาการเกิดแผ่นดินทรุด หรือการขุดเจาะแหล่งน้ำผิวดินเพิ่มเติม

3. การสงวนน้ำไว้ใช้เป็นการวางแผนการใช้น้ำ เพื่อให้มีน้ำที่มีคุณภาพมาใช้ตลอดฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำบ่อหรือสระเก็บน้ำ การหาภาชนะขนาดใหญ่เพื่อกักเก็บน้ำฝน (เช่น โอ่งหรือแท็งก์น้ำ) รวมทั้งการสร้างอ่างเก็บน้ำ และระบบชลประทาน

4. การใช้น้ำอย่างประหยัด เป็นการนำน้ำมาใช้ประโยชน์หลายอย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านการอนุรักษ์น้ำ และตัวผู้ใช้น้ำเอง กล่าวคือ สามารถลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำลงได้ ปริมาณน้ำเสียที่ จะทิ้งลงแหล่งน้ำมีปริมาณน้อยลง และป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำ

5. การป้องกันการเกิดมลพิษของน้ำ ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งมีประชากรอาศัยอย่างหนาแน่น หรือย่านอุตสาหกรรม การป้องกันปัญหามลพิษของน้ำ จะต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ และเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำอย่างเคร่งครัด น้ำเสียที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล ต้องควบคุมอย่างจริงจัง และบังคับให้มีการบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งหรือปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ

6. การนำน้ำที่ใช้แล้วกลับไปใช้ใหม่ น้ำที่ถูกนำไปใช้แล้วในบางครั้งยังมีสภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นได้ เช่น น้ำจากการล้างภาชนะอาหารสามารถนำไปใช้รดน้ำต้นไม้ น้ำจากการซักผ้าสามารถนำไปถูบ้าน สุดท้ายนำไปใช้รดน้ำต้นไม้ได้ เป็นต้น สำหรับกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม น้ำที่เกิดจากกระบวนการผลิตซึ่งมีอุณหภูมิสูง เมื่อปล่อยทิ้งไว้ให้เย็น สามารถนำไปใช้ใหม่ได้ แม้แต่น้ำเสียเมื่อผ่านระบบบำบัดสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมบางอย่างของโรงงานได้ เช่น การทำความสะอาดโรงงาน หรืออุปกรณ์เครื่องมือบางอย่าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วิชัย เทียนน้อย (2533) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำว่า เป็นการนำทรัพยากรน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานที่สุด โดยมีหลักสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ 5 ประการ คือ

1. การถนอม เป็นการอนุรักษ์เพื่อพยายามคงสภาพทั้งปริมาณ และคุณภาพเอาไว้
2. การบูรณะฟื้นฟู ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ ให้คืนสู่สภาพเดิมหรือเกือบคงเดิม
3. การนำมาใช้ใหม่ ซึ่งต้องมีการวางแผนที่ดี
4. การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน
5. การสำรวจแหล่งทรัพยากรน้ำเพิ่มเติม

แนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ คือ

1. การจัดตั้งกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
2. ออกกฎหมายควบคุมการใช้น้ำ
3. การให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบในรูปของการประชาสัมพันธ์เป็นเอกสาร แผ่นพับ รูปภาพต่างๆ นอกจากนี้ยังสามารถส่งผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ
4. การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำมีวิธีการที่กระทำได้ คือ

1. การจัดหาน้ำที่มีคุณภาพให้เพียงพอโดยการวางแผนล่วงหน้า เช่น การสร้างอ่างเก็บน้ำ ขุดบ่อ หรือสระ
2. การป้องกันการเกิดมลพิษของน้ำโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญ
3. การป้องกันการเกิดน้ำท่วม เช่น การปลูกป่าซับน้ำฝนบางส่วนไว้ ขยายความลึก และความกว้างของแหล่งน้ำธรรมชาติ
4. การนำน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การรักษาสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการขุดลอกแหล่งน้ำ ปลูกพืชป้องกันการพังทลายของดินรอบแหล่งน้ำ

สำหรับเรื่องนโยบายและมาตรการที่ใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรน้ำ ศูนย์สนเทศการเกษตรและสหกรณ์ (2526) ได้เสนอไว้ 8 ประการ คือ

1. ควรกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาแหล่งน้ำให้มีทิศทาง และเป้าหมายที่ชัดเจน โดยพิจารณาถึงข้อจำกัดและความเป็นไปได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. ควรมีการกำหนดมาตรการเพื่อให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เช่น ป่าไม้ ที่ดิน เพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรน้ำให้เป็นไปอย่างได้ผล

3. ควรออกกฎหมายและกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และป้องกันไม่ให้เกิดมลภาวะต่อแหล่งน้ำ

4. การกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาแหล่งน้ำ ควรสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในสาขาการผลิตอื่นๆ

5. ควรทำการสำรวจศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำของภาคเพื่อหาข้อมูลและความเป็นไปได้ในการที่จะทำการพัฒนาทรัพยากรน้ำเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาให้มากที่สุด

6. ควรปรับปรุงระบบการชลประทาน และคลองส่งน้ำต่างๆ เพื่อป้องกันการสูญเสียน้ำในขณะ ส่งน้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้น้ำจากคลองชลประทานให้ดียิ่งขึ้น

7. ควรศึกษาถึงวิธีการลดการระเหยของน้ำจากแหล่งต่างๆ เช่น อ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน

8. ควรศึกษาถึงวิธีการปรับปรุงเอาน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ หมุนเวียนเปลี่ยนกลับมาใช้ใหม่ ในทางเกษตรกรรมเพื่อเป็นการประหยัดน้ำ

วินัย เทียนน้อย (2535) ได้รวบรวมสาเหตุที่สำคัญของภาวการณ์ขาดแคลนน้ำไว้ ดังนี้

1. ปริมาณน้ำฝนมีน้อยในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาจะสังเกตได้โดยง่ายว่ามีน้ำที่เขื่อนจะกักเก็บไว้ได้หรือแม้แต่น้ำในบริเวณต้นน้ำลำธารมีปริมาณน้อยเช่นกัน และเหตุที่ทำให้ฝนตกน้อยก็เกิดมาจากปริมาณป่าไม้ที่ลดลงเป็นอันมาก และเกิดจากการที่อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น

2. การเพิ่มปริมาณการใช้น้ำ การใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรมได้เพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นที่ปริมาณน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่พอเพียง จนต้องมีการลงทุน มีการวางแผนจัดการนำน้ำจากแหล่งต่างๆ มาใช้เพิ่มขึ้น

3. การเพิ่มสารพิษในน้ำ น้ำที่มีอยู่ตามแหล่งน้ำต่างๆ ปรากฏว่าในปัจจุบันมีสารพิษเข้าไปปนอยู่ในปริมาณสูง โดยส่วนหนึ่งเกิดจากสารพิษในกิจกรรมทางการเกษตร

4. การใช้น้ำที่ฟุ่มเฟือย เนื่องจากมีกิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร เช่น เพื่อการเพาะปลูก เพื่อการเลี้ยงสัตว์ หรือเพื่อการอุตสาหกรรม ตลอดจนสถานบริการต่างๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หลักเกณฑ์การวางโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับแหล่งน้ำ

ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี (2524) ได้กล่าวถึงการพิจารณาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งน้ำใน 2 ประเด็นสำคัญคือ

1. ความต้องการ ได้แก่ ความต้องการของสังคมหรือชุมชนที่ต้องการให้มีการก่อสร้างงานพัฒนาแหล่งน้ำ โดยยึดหลักของความอุดมสมบูรณ์กับความขาดแคลนน้ำที่ท้องถิ่นกำลังประสบอยู่ ตลอดจนสภาพฐานะ ความเป็นอยู่ และรายได้ของเกษตรกรเป็นหลักสำคัญประกอบการพิจารณา

2. วัตถุประสงค์ ต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ของเกษตรกรว่าต้องการใช้แหล่งน้ำเพื่อทำประโยชน์ใด เช่น เพื่อการเพาะปลูก หรือเพื่อการประมง เพื่อการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการเลือกประเภทงานให้เหมาะสมกับแหล่งน้ำ และสภาพภูมิประเทศ โดยแยกพิจารณา ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แนวทางในการเลือกประเภทงานให้เหมาะสมกับแหล่งน้ำและสภาพภูมิประเทศ

ประเภทของงาน	ลักษณะของแหล่งน้ำ	ลักษณะภูมิประเทศ
- งานอ่างเก็บน้ำ	ลำน้ำ และห้วยทั่วไปเหมาะสำหรับแหล่งน้ำที่มีน้ำในฤดูฝน แต่แห้งแล้งเมื่อฝนไม่ตกหรือฤดูแล้งโดยสร้างเขื่อนดินปิดกั้นเป็นอ่างเก็บน้ำ	มีลูกเนินสองฝั่งลำน้ำตรงบริเวณสร้างเขื่อนดินที่มีความยาวน้อย
- งานขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ	แหล่งน้ำธรรมชาติที่เก็บน้ำได้น้อยหรือหมดไปในฤดูแล้ง จึงต้องทำการขุดลอกให้เก็บน้ำมากขึ้น	เป็นที่ลุ่ม
- งานทดน้ำ และผันน้ำ	แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี	
- งานสูบน้ำ	แหล่งน้ำซึ่งมีน้ำในเวลาที่ต้องการอยู่ตลอดเวลา	
- งานคลองส่งน้ำ	ขุดคลองใกล้กับแหล่งน้ำโดยลำเลียงไปสู่พื้นที่เพาะปลูก	พื้นที่ราบ
- งานบ่อน้ำตื้น	ใช้แหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งมีน้ำคุณภาพดีในชั้นดินทราย	ไม่พบแหล่งน้ำบนผิวดิน
- งานบ่อน้ำบาดาล	ใช้แหล่งน้ำใต้ดินในระดับลึก	มีแหล่งน้ำใต้ดินอุดมสมบูรณ์
- งานระบายน้ำออกจากที่ลุ่ม		ที่ลุ่มน้ำขัง จนทำการเพาะปลูกไม่ได้
- งานป้องกันน้ำท่วม		พื้นที่อยู่ริมฝั่งลำน้ำ ซึ่งมีระดับน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับแหล่งน้ำ

การเลี้ยงฝาย หรือผีขุนน้ำ นับแต่โบราณมาประชาชนคนไทยส่วนมากได้อาศัยแม่น้ำลำธารเป็นที่นำน้ำหล่อเลี้ยงไร่นา เพื่อทำการเพาะปลูกตลอดมา สมัยที่บ้านเมืองยังไม่เจริญด้วยเทคโนโลยีชลประทานหลวง ซึ่งทำเป็นทำนบหรือเขื่อนใหญ่ขึ้น ประชาชนโดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน นิยม

ใช้ชลประทานราษฎร์ คือ ชาวบ้านช่วยกันในการสร้างฝายหรือทำนบกั้นน้ำขึ้นมาเอง เพื่อให้ล้นขึ้นและไหลไปในลำเหมืองที่รับน้ำเข้านา

ความศรัทธาเชื่อถือของประชาชนล้านนาไทยโบราณถือว่า ในขุนน้ำหรือต้นน้ำลำธารบริเวณฝายหรือทำนบมีเทวดารักษาอยู่ อาจจะอยู่ในกลุ่มของภูตผีเทวดา หรือปัพพตาเทวดาที่พิทักษ์รักษาสภาพที่แม่น้ำลำธารตามประเพณีดั้งเดิมว่าแต่ละแห่งล้วนมีเทวดารักษา

ความเชื่อเดิมมีว่าเมื่อใดทำพิธีเลี้ยงผีฝาย จะทำให้เกิดสิ่งที่ดีงามแก่ทุกคนที่เป็นเกษตรกร เพราะผีได้รับเครื่องพลีกรรมแล้ว ผีหรือเทวดาเหล่านี้จะชื่นชมยินดีอำนวยอวยชัยให้น้ำ

พิธีกรรมทำโดยการสร้างศาลเพียงตาขึ้นใกล้บริเวณฝาย หรือขุนน้ำลำธาร เมื่อได้เวลาชาวบ้านก็จะนำเครื่องเซ่นสังเวยประกอบด้วย หัวหมู ไก่ต้ม ข้าวสุก ผลไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น และดอกไม้ธูปเทียน จากนั้นบุคคลผู้ประกอบพิธีซึ่งเป็นผู้รู้ภายในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น โดยมาเป็นน้อย-หนานหรือทิดที่เข้าใจในจารีตประเพณี เขาจะเข้าไปจุดธูปเทียนแล้วกล่าวคำสังเวยบอกกล่าวเทวดาที่รักษาต้นน้ำลำธาร มีพระวิรุณเทพเป็นประธานขอบันดาลให้น้ำฟ้าสายฝนตกลงมา เพื่อจะให้แม่น้ำลำธารเต็มไปด้วยสายน้ำ และเพียงพอแก่การนำไปหล่อเลี้ยงข้าวกล้าในนาตลอดฤดูกาล การทำพิธีดังกล่าวนี้ผู้รู้ในหมู่บ้านกล่าวว่ามีคุณค่าดังนี้ (นรินทร์ชัย และมณี, 2531)

- เพื่อให้เกิดกำลังใจในการทำงาน
- เพื่อให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจใจชุมชน
- เพื่อจะช่วยกันดูแลรักษาต้นน้ำลำธาร
- เพื่อสืบทอดเป็นมรดกส่วนรวมต่อไป
- เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อโบราณ

สรุป การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ คือ การนำทรัพยากรน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยมีการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือ การถนอม การบูรณะฟื้นฟู การนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน และการสำรวจแหล่งทรัพยากรน้ำเพิ่มเติม ทั้งนี้มีการออกกฎหมายในการควบคุมการใช้น้ำ และการให้การศึกษาแก่ประชาชนในรูปของการประชาสัมพันธ์โดยการแจกเอกสารสิ่งพิมพ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาเพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาของโลกจากเดิมเป็นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทุนนิยม ส่งเสริมการบริโภคอย่างมหาศาลกระบวนการผลิตที่เติบโตอย่างไร้ขีดจำกัดได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ

ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ด้านปริมาณนั้นมีทรัพยากรจำนวนมากได้หมดไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ ในขณะที่มลพิษก็มีเพิ่มสูงขึ้นอย่างน่าวิตก

ในปี ค.ศ.1992 ได้เกิดการประชุมสหประชาชาติ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development UNCED) หรือที่เรียกกันว่า "Earth Summit" ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ระหว่างวันที่ 3-14 มิถุนายน ค.ศ.1992 ที่มีสมาชิกองค์การสหประชาชาติมาเข้าร่วมประชุมมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา คือ มีผู้เข้าร่วมประชุมกว่า 30,000 คน มีผู้นำประเทศถึง 103 คน และเจ้าหน้าที่ระดับสูงจาก 176 ประเทศ ผลจากการประชุมครั้งนี้ ได้มาซึ่งการรับรองเอกสารที่สำคัญ 5 ฉบับ อันแสดงถึงความร่วมมือ และตกลงใจร่วมกันในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ของประเทศต่างๆ ทั่วโลก อย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน เอกสารทั้ง 5 ฉบับนี้ คือ

1. ประกาศปฏิญญาริโอ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development)
2. แผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21)
3. คำแถลงเกี่ยวกับหลักการ ในเรื่องป่าไม้ (Statement of Principle on Forests)
4. กรอบอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (UN Framework on Climate Change)
5. อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรโลก มุ่งให้เกิดความประนีประนอม (Compromise) กันระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับด้านสิ่งแวดล้อมว่าต้องดำเนินการควบคู่กันไป เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนที่ผ่านมาไม่ได้ จึงเป็นความยั่งยืนบนฐานแห่งความจำยอมที่ต่างฝ่ายต่างเผชิญหน้ากันในเป้าหมายที่แตกต่างกันในสองขั้ว คือ ระหว่างสิ่งแวดล้อม (Environment) กับกระบวนการพัฒนา (Development) หรือระหว่างเศรษฐกิจ (Economy) กับนิเวศวิทยา (Ecology) จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเป้าหมาย และกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง แต่เป็นการพัฒนาที่อยู่ในทิศทางเดิมเพียงแต่ให้ความเจริญทางเศรษฐกิจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดของสังคมในปัจจุบัน

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดความยืนยาวทางสิ่งแวดล้อมโดยมีเป้าหมายเพื่อคนรุ่นต่อไปเป็นประการสำคัญ เป้าหมายนี้จะบรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคนในยุคปัจจุบันจะต้องลดความต้องการของพวกตนลง เพื่อจะให้มีทรัพยากรเหลือไว้สำหรับคนรุ่นหลัง แต่ก็ไม่ได้บอกไว้ว่าคนในรุ่นหลังจะต้องมีความประนีประนอมยอมลดความต้องการของพวกเขาด้วยหรือไม่ เพื่อคนรุ่นต่อไปที่จะเกิดขึ้นในภายหลังจากนั้นอีก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์ (2539) ได้ให้ความหมาย การพัฒนาเพื่อความอยู่รอดในแนวเดียวกัน คำว่าการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน คือ “การพัฒนา เป็นการรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ คือ เป็นการพัฒนาที่ให้เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง และให้ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติก็ได้รับการสงวนรักษาไว้ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ” โดยได้ให้หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ว่า

1. เป็นกิจกรรมที่กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศวิทยาน้อยที่สุดโดยที่เป็นการวางแผนระยะยาว เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

2. มีการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านวัตถุ และพลังงานมากที่สุดโดยอาจจะชะลอการพัฒนาให้อยู่ในขอบเขตพอสมควร

3. ทำการสงวนทรัพยากรกำเนิดของการผลิตไม่ให้ขาดแคลน

4. ต้องได้รับการสนับสนุนในหลักการนี้จากมหาชนโดยให้คนท้องถิ่นมีอำนาจควบคุมเพื่อประโยชน์ในการวางแผนจัดการอุตสาหกรรม และการดูแลรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น

และได้ให้ความหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) อีกว่าเป็นแนวคิดและแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคน และชุมชนให้ดีขึ้นโดยไม่เอนเอียงไปทางด้านวัตถุนิยมจนลืมการพิจารณา และอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ แต่ให้ผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาบำรุงรักษาสภาวะแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) ได้ให้ทัศนะของนิเวศเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ว่าควรจะมีหลักการ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. เน้นแนวคิดของความเหมาะสมหรือสายกลาง การพัฒนาควรให้ความสำคัญแก่เรื่องคุณภาพชีวิต คุณภาพของสิ่งแวดล้อมความยั่งยืนของระบบนิเวศ และความยุติธรรมทางสังคมมากกว่าเรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรี และการแสวงหากำไรสูงสุด

2. ละทิ้งแนวทางการพัฒนาที่นิยมวัตถุ วิถีชีวิตแบบตะวันออกที่เรียบง่ายและสอดคล้องกับธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควรแสวงหามากกว่าที่จะลุ่มหลงในวิถีชีวิตแบบอุตสาหกรรมนิยมที่เน้นการเพิ่มวัตถุอย่างไม่สิ้นสุด

3. ให้ความสำคัญแก่หลักการพึ่งตนเองระดับท้องถิ่น การปลดปล่อยพัฒนาการออกจากระบบเศรษฐกิจโลก และแสวงหาระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองระดับท้องถิ่น จะเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด และมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อระบบนิเวศ

4. ปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ ว่าจะต้องยุติการครอบงำธรรมชาติและครอบงำสังคมในเวลาเดียวกัน เพราะว่าปัญหาทั้งสองเกิดขึ้นในกระบวนการเดียวกัน การสร้างจิตสำนึกใหม่ทางนิเวศที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จะกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับธรรมชาติและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมใหม่ที่มีความเป็นธรรมไร้การกดขี่ขูดรีด

5. การสร้างความเคลื่อนไหวสีเขียวในระดับรากหญ้า ความยั่งยืนทางนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อมีการดำเนินการโดยชุมชนของท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนาความยั่งยืนในระดับรากหญ้าเพื่อเรียกร้องสิทธิทางสิ่งแวดล้อมและสิทธิในการมีแนวโน้มในขบวนการจนถึงศูนย์กลางอำนาจได้

ประสาน ตังสิกบุตร (2541) ได้เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกรอบสำหรับการรวมเอานโยบายสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์การพัฒนาเข้ามาไว้ด้วยกันภายใต้ความหมายคำว่า “การพัฒนา” ซึ่งหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมในประเทศโลกที่สามแต่ไม่ได้ขึ้นกับประเทศรวยหรือจน แต่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งภายในประเทศและระดับต่างประเทศ ต้องใช้ความร่วมมือกันของทุกประเทศ เอกภาพของความเป็นมนุษย์ต้องขึ้นกับหน้าที่การให้ความร่วมมือกับคนรอบข้าง และระบบรอบข้างที่ต้องให้การยอมรับตามแนวหลักประชาธิปไตย และการยอมรับ ไม่ใช่พื้นผิวโลกเท่านั้น แต่ต้องร่วมกันในโลกที่เป็นหนึ่งเดียว

สรุปได้ว่า หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ให้ชุมชนมีสิทธิในการดูแลรักษาชุมชนของตนเอง การควบคุมการใช้ทรัพยากร ตลอดจนการมีสิทธิชุมชนจะต้องได้รับการยกยอมรับซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ข้อปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น จะต้องสนองตอบต่อความต้องการในชุมชนท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมจากระดับล่าง ควรมีการคิดริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจในการได้รับผลประโยชน์ตลอดจนการได้รับข่าวสารข้อมูล มีการปรึกษาหารือในการวางแผนร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และการจัดทำโครงการพัฒนา

4. ความเสมอภาคทางเพศ ระหว่างบทบาทของหญิงและชาย

5. สิทธิของประชาชนจะต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อรักษาความหลากหลายด้านทรัพยากร ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ยั่งยืน และเพื่อการเรียนรู้เชื่อมต่อระหว่างวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไป

6. ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องพิจารณาสิ่งมีชีวิตเป็นโซ่ หรือห่วงวงจรชีวิตของโลก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

7. ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกรวมทั้งเทคโนโลยี การช่วยเหลือและหลักการตลาดทุกระดับเพื่อจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีขึ้นในช่วงที่การพัฒนาอุตสาหกรรมในโลกตะวันตกได้พัฒนาเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีระดับสูง ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน และแม่น้ำเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขัน การขัดแย้ง และแย่งชิงทรัพยากร การที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในลักษณะที่ยั่งยืน ต้องหาแนวทางเพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด และใช้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งลดการแข่งขัน และลดความขัดแย้งลง แนวทางที่เหมาะสมที่สุด คือ ต้องเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม เข้ากับการคุ้มครองและส่งเสริมความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม อันเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม

ภาพที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์, 2538.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นรูปแบบของกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมให้น้ำหนักความสำคัญเท่าเทียมกันในลักษณะสามเส้า คือ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านสังคม

ในกระบวนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีการผสมผสานการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคมเข้าด้วยกัน เป็นการพัฒนาที่ไม่ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ขณะเดียวกันในกระบวนการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านสังคม

ส่วนกระบวนการพัฒนาด้านสังคมก็สนับสนุนให้มีการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี ส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และเอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงสุขภาพอนามัย รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การเปรียบเทียบแนวคิด 2 แนว เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

หัวข้อเปรียบเทียบ	การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบมิติเดียว "การขยายตัวแบบยั่งยืน" (Sustainable Growth)	การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบหลายมิติ เน้น "สังคมแบบยั่งยืน" (Sustainable Society)
1. เป้าหมาย	- ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ	- ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม
2. เหตุผล	- เพื่อประโยชน์ของมนุษย์	- เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ และธรรมชาติ
3. ปรัชญาเบื้องหลัง	- เน้นความสำคัญของมนุษย์ (anthropocentric) และอรรถประโยชน์นิยม	- เน้นความสำคัญของมนุษย์ผสมผสานกับปรัชญา ecoentric ธรรมชาติก็มีความสำคัญเช่นกัน - เน้นปรัชญาสิ่งแวดล้อม
4. หนทางไปสู่เป้าหมาย	- ต้องจัดระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	- ต้องจัดระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน
5. กลไก	-ใช้หลักเกณฑ์ประสิทธิภาพ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อบรรลุเป้าหมายความยั่งยืน	- หลักเกณฑ์ 2 ข้อ นี้ ยังไม่พอเพียง เป็นก้าวแรกเท่านั้น
6. จริยธรรม	- ไม่จำเป็นต้องมีจริยธรรมใหม่มาสนับสนุน ใช้หลักเกณฑ์ 2 ข้อเพียงพอแล้ว	- ต้องมีการสร้างจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมแนวใหม่ (โลกทัศน์ใหม่ ค่านิยมใหม่ที่เคารพรักธรรมชาติ)
7. รูปแบบของการพัฒนา	- เชิงปริมาณเน้นมิติทางเศรษฐกิจ	- เชิงคุณภาพ เน้นหลายมิติ
8. ตัวอย่าง	- การวิเคราะห์เรื่องการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมของธนาคารโลก และนักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมแนวนิโอคลาสสิก	- การวิเคราะห์การพัฒนาและสิ่งแวดล้อมของเศรษฐศาสตร์นิเวศ เศรษฐศาสตร์สีเขียว และนิเวศวิทยาการเมือง

ที่มา : ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์, 2538.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประยุทธ แสงสุรินทร์ (2537) ได้เสนอในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของแผนปฏิบัติการ 21 มีสาระสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องผสมผสานและควบคู่ไปกับการพัฒนาและห่วงใยสิ่งแวดล้อม

2. การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย การปล่อยของเสียและมลพิษ เป็นสาเหตุทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง

3. การที่ต้องมีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือเกิดผลกระทบต่อรุ่นลูกหลานในอนาคตต่อไป

4. มนุษย์ทุกคนไม่ว่าร่ำรวยหรือยากจน มีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และสามารถควบคุมการใช้ทรัพยากรของตนเองได้

สรุป การพัฒนาอย่างยืนที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิด และแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน และชุมชนให้ดีขึ้น โดยไม่เอียงไปในทางด้านวัตถุนิยมจนลืมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่จะกลมกลืนกับการผสมผสานพัฒนา บำรุงรักษาสภาวะแวดล้อมทั้งธรรมชาติ และสังคม รวมไปถึงการติดตามและประเมินผลทั้งในชุมชน และท้องถิ่นจนกระทั่งสามารถนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้โดยเริ่มจากกระบวนการการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดนโยบายจัดทำปฏิบัติการ การนำไปสู่การปฏิบัติ และร่วมกันลงมือปฏิบัติ รวมไปถึงการติดตามและประเมินผล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นงเยาว์ หลีพันธุ์ (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการสภาตำบลในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า กรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่งก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก และความแตกต่างในด้านระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง การมีตำแหน่งอื่นในหมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง รายจ่ายของกรรมการสภาตำบล การได้รับการอบรมเรื่อง การพัฒนาแหล่งน้ำ ก่อให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิทวัส แก้วทนง (2541) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเคยมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำค่อนข้างน้อย ทั้งขั้นตอนและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร โดยที่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ขั้นตอนต่างๆ ของการจัดการทรัพยากรน้ำโดยปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังจังหวัดนครศรีธรรมราช

มนัส สุวรรณ (2531) ได้ศึกษา การให้ความรู้ความเข้าใจความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน ได้ผลสรุปว่า ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐาน เรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำธรรมชาติและความสำคัญของอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีพค่อนข้างดีมีความตระหนักในปัญหาอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนเพื่อแก้ไขปัญหา รวมทั้ง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปลูกพืชตลอดปีในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงหลักในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ทำให้ทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในชุมชน และทำให้ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ผู้ศึกษาได้นำเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ และศึกษาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยาต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved